

۱۹۲۵۴۴۴
۵۷ / ۷ / ۱۵

حقوق مالکیت اراضی

و

املاک مجاور آب‌های سطحی

رحیم پیلواری

عضو هیأت علمی دانشگاه تهران

سعیده فرخی

کارشناس ارشد حقوق ثبت اسناد و املاک

سرشناسه:
عنوان قراردادی،
عنوان و نام پدیدآورگان،
مشخصات نشر،
مشخصات ظاهری،
شابک،
وضعیت فهرست‌نویسی،
یادداشت،
موضوع،
موضوع،
موضوع،
موضوع،
موضوع،
موضوع،
شماره افزوده،
رده‌بندی «گر»
رده‌بندی دیویی
شماره کتاب‌شناختی ملی

قیما
 کتابنامه به صورت زیر نویس.
 کاربری زمین -- قوانین و مقررات -- ایران
 Iran -- Land use -- Law and legislation
 زمین داری -- قوانین و مقررات -- ایران
 Iran -- Land tenure -- Law and legislation
 مناطق ساحلی -- مدیریت -- قوانین و مقررات -- ایران
 Iran Coastal zone management -- Law and legislation
 اراضی ملی -- ایران
 Iran -- Public lands
 فرخی، سعید، ۱۳۶۹.
 ۱۳۹۷ ح ۹/۵۶ KMHT
 ۳۴۳/۵۵۰۴۳۲
 ۵۳۶۰۴۳۲

تأليف: د. رحيم بيلوا و سعيدة فرخي

ناشر: شرکت سهامی انتشار

چاپ اول: ۱۳۹۷

چاپخانه حیدری: ۱۱۰۰ نسخہ

۲۵۰۰۰ تومان

شركت سهامی اعتبار

دفتر مرکزی: تهران، خیابان جمهوری اسلامی، نرسیده به میدان بهارستان، جنب خیابان ملت، شماره ۹۲

کد پستی: ۱۱۴۳۹۶۵۱۱۸ تلفن: ۳۳۹۰۴۵۹۲ دورنگار: ۳۳۹۷۸۸۶۸

آدرس: تلگام: @entesharco

WWW.ENTESHARCO.COM   Email: info@entesharco.com

فروشگاه شماره ۱: تهران، خیابان جمهوری اسلامی، نبش خیابان ملت، شماره ۹۲، تلفن: ۳۳۱۱۴۰۴۴

فروشگاه شماره ۲: تهران، میدان انقلاب، بازارچه کتاب، تلفن: ۶۶۴۱۳۶۸۴ دورنگار: ۶۶۹۶۷۱۰۴

فهرست مطالب

۹	..... مقدمه
۱۳	..... فصل اول: تبیین مفاهیم بنیادین و پیشینه پژوهشی
۱۵	..... مبحث اول: آشنایی با آبهای سطحی
۱۶	..... گفتار اول: رودخانه
۲۰	..... گفتار دوم: نهر طبیعی
۲۱	..... گفتار سوم: مسیل
۲۳	..... گفتار چهارم: تالاب
۲۴	..... بند اول: تعریف تالاب در قوانین و مقررات
۲۶	..... بند دوم: دریاچه؛ مصداق مهمی از تالاب
۲۶	..... الف) دریاچه طبیعی
۲۶	..... ب) دریاچه مصنوعی (سد)
۲۷	..... گفتار پنجم: دریا
۲۸	..... مبحث دوم: آشنایی با اراضی مجاور آبهای سطحی
۲۸	..... گفتار اول: بستر
۲۸	..... بند اول: تعریف
۳۰	..... بند دوم: پیشینه شناسایی بستر
۳۰	..... گفتار دوم: اراضی مستحدث
۳۰	..... بند اول: تعریف

۳۱	بند دوم: پیشینه شناسائی اراضی مستحدث
۳۲	گفتار سوم: اراضی ساحلی
۳۲	بند اول: تعریف
۳۳	بند دوم: پیشینه شناسائی اراضی ساحلی
۳۳	گفتار چهارم: حریم آب‌های سطحی
۳۴	بند اول: تعریف حریم
۳۴	بند دوم: پیشینه شناسائی حریم
۳۵	الف) سابقه شناسائی حریم رودخانه، نهر، مسیل، مرداب و برکه طبیعی
۳۶	ب) سابقه شناسائی حریم دریا و تالاب

فصل دوم: تشریح تعین بستر و حریم رودخانه، نهر، مسیل، مرداب و برکه طبیعی و

۳۹	احکام بهره‌برداری از آنها
۴۱	مبحث اول: تشریح تعین حدبستر و حریم
۴۳	گفتار اول: نقشه‌برداری تعیین حدبستر و حریم
۴۸	گفتار دوم: اعلان عمومی
۴۹	گفتار سوم: رسیدگی به اعتراض در کمیسیون ماده ۳
۴۹	گفتار چهارم: برپاگذاری و قطبیت حدبستر و حریم
۵۰	گفتار پنجم: مرجع تعیین بستر و حریم
۵۲	گفتار ششم: میزان حریم آبهای سطحی
۵۲	بند اول: تعیین حریم توسط متخصصین وزارت نیرو
۵۲	بند دوم: تعیین حریم به صورت مقطوع
۵۳	مبحث دوم: بهره‌برداری از بستر و حریم رودخانه، نهر، مسیل، مرداب و برکه طبیعی
۵۴	گفتار اول: عمومی بودن مالکیت بستر
۵۶	گفتار دوم: امکان اخذ سند مالکیت نسبت به بستر به نام دولت
۵۹	گفتار سوم: اختلاف در مالکیت بستر رودخانه‌های واقع در محدوده شهرها (تقابل وزارت نیرو و شهرداری)
۵۹	بند اول: استدلال قائلین به مالکیت وزارت نیرو
۶۰	بند دوم: استدلال قائلین به مالکیت شهرداری
۶۱	بند سوم: نقد و نظر
۶۲	گفتار چهارم: تکلیف اسناد مالکیت افراد خصوصی نسبت به بستر رودخانه، نهر طبیعی، مسیل، مرداب و برکه طبیعی

گفتار پنجم: تأثیر تغییر بستر بر مالکیت آن	۶۳
گفتار ششم: صحت اسناد مالکیت صادره نسبت به حریم رودخانه، نهر طبیعی، مسیل، مرداب و برکه طبیعی و چگونگی تنظیم آنها	۶۵
گفتار هفتم: استفاده از بستر رودخانه، نهر، مسیل، مرداب و برکه طبیعی	۶۷
بند اول: اجاره اراضی بستر جهت کشت موقت	۶۷
بند دوم: برداشت شن و ماسه و مرجع صالح برای صدور مجوز برداشت	۶۸
بند سوم: امکان فروش مسیل متروک و نحوه تشخیص آن	۶۹
گفتار هشتم: محدودیت‌های مربوط به حریم کیفی	۷۱
بند اول: حریم کیفی منابع آب شرب	۷۱
بند دوم: حریم کیفی تالاب‌ها و رودخانه‌های حفاظت شده	۷۱
بند سوم: حریم کیفی منابع آب سطحی غیرشرب و حفاظت نشده	۷۲
گفتار نهم: قلع و قمع تصرفات افراد و امکان جبران خسارت	۷۲
گفتار دهم: تحدید مالکیت و تصرف به جهت مقابله با خطر سیل	۷۵
فصل سوم: تشریفات تعیین اراضی مجاور تالاب و دریا و احکام بهره‌برداری از آنها	۷۹
مبحث اول: تعیین حدود اراضی مجاور مستحدثه و حریم	۸۱
گفتار اول: حدود اراضی ساحلی، مستحدث و حریم دریاها	۸۱
گفتار دوم: حدود اراضی ساحلی، مستحدث و حریم دریاچه‌ها و تالاب‌ها	۸۳
مبحث دوم: احکام مالکیت و بهره‌برداری از اراضی مجاور دریا و تالاب	۸۵
گفتار اول: امکان مالکیت اشخاص نسبت به اراضی مستحدثه	۸۵
گفتار دوم: امکان مالکیت اشخاص نسبت به اراضی ساحلی	۸۹
گفتار سوم: امکان مالکیت اشخاص نسبت به حریم	۹۱
بند اول: امکان احداث اسکله در حریم دریا	۹۲
بند دوم: محدودیت‌های حریم تالاب	۹۴
گفتار چهارم: محدودیت‌های تصرف و مالکیت اشخاص جهت احداث دریاچه مصنوعی (سد)	۹۴
بند اول: مسائل مربوط به تملک اراضی اشخاص جهت احداث دریاچه مصنوعی	۹۵
بند دوم: ضمانت اجراهای تملک اراضی و سلب مالکیت اشخاص جهت احداث دریاچه مصنوعی (سد)	۹۷
۱- ضمانت اجراهای کیفری	۹۸
۲- ضمانت اجراهای حقوقی	۹۸

مبحث سوم: آزادسازی نوار ساحلی (حریم دریا) از تصرفات اشخاص، ساماندهی

و مدیریت یکپارچه آن ۹۹

گفتار اول: منظور از طرح ساماندهی سواحل چیست؟ ۱۰۰

گفتار دوم: موانع آزاد سازی سواحل ۱۰۱

گفتار سوم: آزادسازی سواحل با چه نهادیست؟ ۱۰۱

گفتار چهارم: قلمرو و استثنائات آزادسازی حریم دریای خزر ۱۰۳

گفتار پنجم: ضمانت اجرای کیفری برقراری محدودیت برای تصرفات و مالکیت

در اراضی مجاور آب‌های سطحی ۱۰۶

منابع و مأخذ ۱۰۹

پیوست‌ها ۱۱۳

۱- تصویب‌نامه هیأت وزراء مبنی بر تصویب طرح به صرف نظر دولت از حق تملک اراضی اراضی مستحدثه

ساحلی مصوب ۱۳۱۱/۳/۱۴ ..... ۱۱۳

۲- تصویب‌نامه در مورد اراضی مستحدثه ساحلی مصوب ۱۳۲۴/۸/۱۹ ..... ۱۱۳

۳- طرح ثبت و فروش اراضی مستحدثه ساحلی مصوب ۱۳۴۲/۷/۱۳ ..... ۱۱۴

۴- قانون تعیین حریم دریاچه احدثائی در پشت سدها مصوب ۱۳۴۴/۴/۲۷ ..... ۱۱۶

۵- قانون مربوط به اراضی ساحلی مصوب ۱۳۴۶/۵/۲۵ ..... ۱۱۷

۶- آئین‌نامه مربوط به اجرای ماده یک قانون تعیین حریم دریاچه احدثائی پشت سدها مصوب

۱۳۴۶/۷/۲۲ ..... ۱۲۰

۷- قانون آب و نحوه ملی شدن آن مصوب ۱۳۴۷/۴/۲۷ ..... ۱۲۲

۸- قانون پیشگیری و مبارزه با خطرات سیل مصوب ۱۳۴۸/۳/۵ ..... ۱۳۹

۹- آئین‌نامه مربوط به تعیین حریم بستر و حریم رودخانه‌ها و آنها و مین‌ها و شبکه‌های

آبیاری و زهکشی (ابلاغی ۱۳۵۳/۲/۸) ۱۴۲

۱۰- قانون اراضی مستحدث و ساحلی مصوب ۱۳۵۴/۴/۲۹ ..... ۱۴۵

۱۱- قانون توزیع عادلانه آب مصوب ۱۳۶۱/۱۲/۱۶ ..... ۱۵۰

۱۲- قانون الحاق سه تبصره به قانون توزیع عادلانه آب مصوب ۱۳۶۱/۱۲/۱۶ ..... ۱۶۴

۱۳- قانون حفظ و تثبیت کناره و بستر رودخانه‌های مرزی مصوب ۱۳۶۲/۵/۱۸ مجلس

شورای اسلامی ۱۶۴

۱۴- آئین‌نامه اجرایی قانون حفظ و تثبیت کناره و بستر رودخانه‌های مرزی ۱۳۶۳/۱۲/۱۸ ..... ۱۶۶

۱۵- قانون الحاق دو تبصره به ماده ۴۳ قانون توزیع عادلانه مصوب ۱۳۶۴/۸/۱۴ ..... ۱۷۳

۱۶- آئین‌نامه نحوه تعیین حد بستر و حریم رودخانه‌ها و انهار و مسیل‌ها و مرداب‌ها و برکه‌های طبیعی ابلاغی ۱۳۷۰/۴/۱۲	۱۷۳
۱۷- آئین‌نامه حریم مخازن، تأسیسات آبی، کانال‌های عمومی آبرسانی، آبیاری و زهکشی مصوب ۱۳۷۱/۴/۲۴	۱۷۸
۱۸- آئین‌نامه مربوط به بستر و حریم رودخانه‌ها، انهار، مسیل‌ها، مرداب‌ها، برکه‌های طبیعی و شبکه‌های آبرسانی، آبیاری و زهکشی مصوب ۱۳۷۹/۸/۱۱	۱۷۹
۱۹- تصویب‌نامه در خصوص استفاده از حریم دریا برای احداث تأسیسات ساحلی مصوب ۱۳۸۰/۳/۲۷	۱۸۴
۲۰- اصلاح بند «خ» آئین‌نامه مربوط به بستر و حریم مصوب ۱۳۸۲/۴/۳۰	۱۸۴
۲۱- الحاق تبصره به ماده ۲ آئین‌نامه مربوط به بستر و حریم رودخانه‌ها (مصوب ۱۳۸۲)	۱۸۵
۲۲- ماده ۶۱ قانون برنامه چهارم توسعه اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی مصوب ۱۳۸۳	۱۸۵
۲۳- دستورالعمل تعیین حریم کیفی آب‌های سطحی مصوب ۱۳۸۴ (تصویب‌نامه شماره ۵۸۹۷۷/ت ۲۹۱۰۱ هـ مورخ ۸۲/۱۰/۱۱ هیأت محترم وزیران)	۱۸۶
۲۴- آئین‌نامه اجرایی ماده ۶۳ قانون برنامه چهارم توسعه اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی مصوب ۱۳۸۶	۱۹۱
۲۵- آئین‌نامه اجرایی آزادسازی حریم ساحلی و یای خزر مصوب ۱۳۸۸/۲/۲۳ (آئین‌نامه مرتبط با ماده ۶۳ قانون برنامه چهارم توسعه اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی)	۱۹۴
۲۶- دستورالعمل تعیین حریم کمی رودخانه‌ها مصوب ۱۳۸۹	۱۹۷
۲۷- اصلاحیه ماده (۳) آئین‌نامه اجرایی تبصره ماده (۲) قانون اراضی مستحدث و ساحلی	۲۰۴
۲۸- قانون حفاظت، احیاء و مدیریت تالابهای کشور	۲۰۵
۲۹- بند ۲۶۴ مجموعه بخشنامه‌های ثبتی: درخواست ثبت زمین‌های عمومی و بستر مسیل‌ها	۲۰۶
۳۰- بند ۲۶۷ مجموعه بخشنامه‌های ثبتی: عدم قبول تقاضای ثبت انهار طبیعی و مسیل‌ها	۲۰۶
۳۱- بند ۲۷۰ مجموعه بخشنامه‌های ثبتی: قبول تقاضای ثبت	۲۰۶
۳۲- بند ۳۴۸ مجموعه بخشنامه‌های ثبتی: نحوه صدور سند مالکیت منابع ملی شده	۲۰۷
۳۳- کد ۸۴۲ مجموعه بخشنامه‌های ثبتی و پیرو آن: نحوه صدور اسناد مالکیت املاک مجاور حریم رودخانه‌ها و انهار طبیعی	۲۰۹
۳۴- پیش نویس لایحه قانون جامع آب ایران	۲۱۰

مقدمه

ایران ما کشوری پهناور است که به علت موقعیت جغرافیایی که در آن واقع شده، آب از گذشته‌های بسیار دور، دارای اهمیت بسیار بوده است.^۱ اکنون نیز نه تنها از اهمیت آن کاسته نشده، بلکه روز به روز بر اهمیت آن افزوده شده است به گونه‌ای که اکنون کشور در این حوزه دچار بحران است. از یک سو، زمین هم در ایران از گذشته‌های بسیار دور جزء اصلی دارائی افراد تلقی می‌شده و هنوز هم اراضی و املاک در ایران، ثروت اصلی افراد را تشکیل می‌دهد. با توجه به این نکته بالا، قهراً چنین نتیجه‌گیری می‌شود اراضی‌ای که مجاور آبهای سطحی هستند، جزء ای قیمت‌ترین انواع اراضی هستند^۲ و بدیهی است، بیشتر در معرض تملک و تصرف اشخاص هستند.

۱- در آیات متعددی از قرآن کریم نیز به اهمیت آب اشاره شده است، برای نمونه در سوره «نحل» آیه ۶۵ آمده است: «وَاللَّهُ أَنْزَلَ مِنَ السَّمَاءِ مَاءً فَأَحْيَا بِهِ الْأَرْضَ بَعْدَ مَوْتِهَا إِنَّ فِي ذَلِكَ لَآيَةً لِّعَٰمٍ يَّسْمَعُونَ». «و خدا از آسمان باران فرستاد تا زمین را پس از مرگ زنده کند و البته در این کار آیت قدرت و حکمت الهی بر آنان که سخن حق بشنوند، پدیدار است». در ایران باستان نیز، آب عنصری مقدس و ایزدی به شمار رفته، به گونه‌ای که از دید زرتشتیان پس از آتش، مقدس‌ترین عنصر بوده است. در اوستا، بارها درباره آب، اهمیت و تقدس آن سخن به میان آمده است، از جمله در آن می‌خوانیم: «می‌ستائیم آب را ... مقدسی که افزاینده جهان است. مقدسی که افزاینده گله و رمة است» (خرده اوستا).

۲- سطح زمین در حدود ۵۱۰ میلیون کیلومتر مربع است که ۲۶۱ میلیون کیلومتر آن را آب پوشانده است که از این میزان ۱۷/۵ درصد آب اقیانوس‌ها و دریاها و دریاچه‌ها بوده و ۲/۵ درصد آن آب شیرین می‌باشد. اما از این میزان آب شیرین، ۶۹ درصد را یخ‌های قطبی تشکیل می‌دهند و ۳۰ درصد آب‌های زیرزمینی، ۰/۳ درصد آب‌های سطحی (دریاچه‌های آب شیرین و غیره) و ۰/۷ درصد به صورت باتلاق‌ها و مرداب‌ها می‌باشد. ایران با مساحت یک میلیون و ششصد و چهل و هشت هزار و یکصد و نود و پنج

با ملاحظه قوانین و مقررات مربوطه می‌توان به خوبی مشاهده کرد، این اراضی به علت اهمیتشان در طی زمان، مشمول قوانین و مقررات مختلف و متعددی قرار گرفته‌اند و همین مسئله باعث شده است نظام حقوقی ساده و یکپارچه‌ای بر آنها حاکم نباشد که البته این مسئله موجب لطمات جبران ناپذیری هم بوده و موجب زمین خواری و تجاوز به اموال عمومی شده است.

اهمیت چند وجهی این دسته از اراضی در ایران (کشاورزی، اقتصادی، زیست محیطی و امنیتی و ...) و وجود قوانین متعدد و بعضاً متعارض، انگیزه نگارش کتاب حاضر گردید. زیرا حقوقدانان موظفند در کنار سایر متخصصین به این حوزه ورود کنند تا از طریق تبیین وضعیت موجود، اختلافات و تعارضات را چاره اندیشی کنند و کاهش دهند. قطعاً مطلوب آن است که خود مقنن نیز پای به میدان بگذارد و قانونی جامع در این حوزه با در نظر گرفتن تمام ابعاد مسئله وضع کند (البته خواهیم دید لایحه جامع آب ایران تهیه شده است ولی مسافانه، دولت و مجلس هنوز اقدامات لازم را برای بررسی و تصویب نهائی آن انجام نداده‌اند).

کتاب حاضر که جزء گام‌های ابتدایی است، تلاش کرده تا با تقسیم‌بندی انواع اراضی مجاور با آب‌های سطحی، احکام و مقررات آن را بررسی کند و البته علی‌رغم اینکه بعضاً کسل کننده نیز بوده با این حال، سیر تاریخی قوانین و مقررات مربوط به هر موضوع هم بررسی شده است تا افراد حرفه‌ای که به مطالعه این اثر می‌پردازند، با ملاحظه تحولات قانونی، دیدگاهی جامع‌تر نسبت به موضوع پیدا کنند.

به طور کلی می‌توان فرایندی را ملاحظه کرد که منجر به کنارگذاشتن قواعد سنتی حقوق خصوصی موجود در فقه و قانون مدنی، برای دولت و بخش از پیش حق دخالت و نظارت به رسمیت شناخته و حقوق عمومی در بسیاری موارد جایگزین حقوق خصوصی در اداره این گونه اراضی و املاک شده است. در همین راستا در قسمت پیوست‌های کتاب به ترتیب تاریخ، قوانین و مقررات اصلی در این حوزه جمع آوری شده‌اند که کار محققین را در دسترسی به مقررات استنادی آسان می‌کنند.

کیلومتر مربع در ناحیه‌ای نسبتاً خشک و نیمه‌خشک جهان قرار دارد و میزان بارندگی در ایران ۲۵ سانتی‌متر تا ۳۰ سانتی‌متر در سال بوده و در صورتی که میانگین بارندگی در جهان تا ۸۶ سانتی‌متر می‌باشد (نقل از: عبدالله‌زاده، فتح‌الله، طراحی سیستم‌های انتقال آب، چاپ اول، چاپ و صحافی کانون نشر علوم، ۱۳۹۲، ص ۸۹).

۳- برای دیدن چگونگی تأثیر آب و زمین بر حکومتها در جوامع شرقی رجوع کنید به: استبداد شرقی: بررسی تطبیقی قدرت تام، کارل آوگوست ویثفولگ، نشر ثالث، چاپ دوم، ۱۳۹۱

این اثر حاصل کار و تحقیق مشترک و نسبتاً طولانی اینجانب و سرکار خانم سعیده فرخی، کارشناس ارشد حقوق ثبت اسناد و املاک و همچنین کارشناس حقوق شرکت سهامی آب منطقه‌ای گیلان، است. از خوانندگان محترم استدعا دارد هر گونه نقد و انتقاد خود را به نشانی ایمیل rahimpilvar@ut.ac.ir ارسال فرمایند تا انشاءالله در چاپ‌های بعدی کتاب لحاظ گردد.

در انتها ضمن سپاسگزاری از خداوند متعال بابت توفیق به نویسندگان، قدردانی خود را از شرکت سهامی انتشار بالاخص آقای دکتر محبوب و دوست ارجمند آقای راسخی‌نژاد و سرکار خانم بخشنده که زحمت صفحه‌آرایی را متقبل شدند، اعلام می‌دارم و آرزوی توفیق روزافزون برای ایشان دارم.

با تشکر

دکتر رحیم پیلوار

مرداد ماه ۱۳۹۷